

การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในประเทศไทย

Synthesis of Theses on Local Curriculum Development in Thailand

ศกร พรหมทา และเพิ่มเกียรติ ชมวัฒนา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทยที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ ด้วยแบบบันทึกคุณลักษณะวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระดับชั้นประถมศึกษาใช้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เพื่อใช้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 4-9 แผน เวลาสอน 20-40 ชั่วโมง นำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประมาณ 30 คน 2) องค์ความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการสังเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้ 1. ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน หลักสูตรเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น บุคลากร อาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ 2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีกระบวนการสร้าง ใช้และประเมินหลักสูตร โดยมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ครู ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาที่จัดทำหลักสูตรทำการตรวจสอบคุณภาพ ผู้สอนคือ ผู้วิจัย ครูหรือวิทยากรท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติภายในและนอกห้องเรียน มีการจัดทำวัสดุหลักสูตร สื่อวัสดุและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประเมินผู้เรียนโดยการทดสอบก่อน-หลังเรียน ประเมินหลักสูตรจากแบบสอบถามและแบบวัดเจตคติ 3. ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ รูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการปรับเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่ เนื้อหาในหลักสูตรเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดทักษะ

โดยการสาธิตแล้วลงมือปฏิบัติหรือการสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา สื่อการเรียนรู้และวัสดุหลักสูตร ได้แก่ สื่อวัสดุอุปกรณ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใบความรู้ ใบงานแบบฝึกหัด แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในระหว่างการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้หลังจากการเรียนการสอน วัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม แบบทดสอบหลังเรียน แบบประเมินผลงานหรือแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์/การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

Abstract

This research aimed at synthesizing theses regarding local curriculum development in Thailand. The samples included theses that were published in 1991 up through the present. The data were collected by using qualitative synthesis employing the theses' local curriculum development characteristics in Thailand form. The statistics used were frequency and percentage.

The results concluded that: 1) Most of the theses were those of Master's Degree students from the Departments of Curriculum and Instruction and Faculties of Education at Rajabhat University campuses. They were developed for the local curriculum of primary school to be used at the schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC) in the northeastern region. The content covered careers, arts, cultures, and local traditions. There were about 4 up to 9 lesson plans. Teaching hours ranged from 20-40 hours for each. The local curriculum was normally conducted with a sample of about 30 students. 2) The knowledge regarding local curriculum development was drawn from the qualitative synthesis with the following details: 1. The input in developing a local curriculum included the curriculum itself, the content for developing a local curriculum, human resources, buildings, teaching materials, and learning resources. 2. The local curriculum development process generally included the construction, implementation and evaluation. The local curriculum quality was examined by teachers and experts in the fields of local content and curriculum. The researchers were generally the instructors or teachers in the school and local resources person. The learning activities involved both theory and practice and occurred both inside and outside the classroom. Curriculum materials consisting of printed and electronic teaching materials were created. Students were evaluated by using pretests and

posttests. The curricula were evaluated by using the questionnaire and attitude test. 3. The output was in the format of the local curriculum, in which the content was adjusted from the existing courses or used to develop new local courses. Learning activities focused on practicing and acquiring skills through the demonstration and understanding of the content. The learning media and course materials included instructional media in both hard copy and electronic work sheets and exercise books. Learning resources were used during and after class time. Students were measured and evaluated by employing observation forms, pre-posttests, and skill performance evaluation forms.

KEYWORDS: SYNTHESIS OF THESES/LOCAL CURRICULUM DEVELOPMENT

บทนำ

ในปัจจุบันหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยที่ได้มีการใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศนั้นเป็นหลักสูตรกลางหรือหลักสูตรแม่บท ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาซึ่งอยู่ในส่วนกลาง จึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมจะนำไปใช้ในระดับกว้าง ไม่สามารถเจาะจงกลุ่มผู้เรียนในภูมิภาคหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้ การใช้หลักสูตรกลางเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เกิดความสอดคล้องและไม่เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการกำหนดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ให้กลุ่มบุคคลในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลดีขึ้น ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนควบคู่กับหลักสูตรกลาง (รัตนะ บัวสนธ์, 2543) ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 วรรค 2 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น

ความว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคใดวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Beauchamp (1968) ที่กล่าวว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน ท้องถิ่นควรที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาและท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นของตน เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิต พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นของตนเองได้ (กรมวิชาการ, 2542) ซึ่งหลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการ

ศึกษา ควรมีความเหมาะสมกับท้องถิ่น ตรงกับความ ต้องการของสังคมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในปัจจุบัน ดังนั้นจึง ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรให้ต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ทินกร บัวพูล, 2545) แม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท แล้ว แต่ยังคงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้มีเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการปรับสภาพของผู้เรียนในการรับมือการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าวได้ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิสำเนาท้องถิ่นของตนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาครอบครัวและท้องถิ่นตลอดจนการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถ

ดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริง ตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคม ท้องถิ่นของตนเอง แทนที่จะเรียนรู้เรื่องราวไกลตัวซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักชีวิต ไม่เกิดความเข้าใจและไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นยังจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน รวมทั้งความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทย มีอยู่มากมาย และมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญงอกงามมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ยังไม่เป็นไปตามแนวดำเนินการของหลักสูตร เช่น รุ่งนภา นุตราวังศ์ (2555) กล่าวว่า ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรขาดความเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนว่า ใครควรมีบทบาทแค่ไหน อย่างไรก็ตามประกอบกับความเคยชินกับแนวปฏิบัติเดิมทำให้ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงปรากฏเพียงเอกสารตามตัวอักษรมากกว่าเกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติและกรมวิชาการ (2542) ได้รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำ

หลักสูตรสถานศึกษาว่า โรงเรียนมีปัญหาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาหลายประการ ได้แก่ ครูไม่เข้าใจเกี่ยวกับการทำหลักสูตรสถานศึกษา ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตร เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ และบุคลากรมีภาระงานมาก จำนวนครูไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน และครูยังไม่ยอมรับการทำหลักสูตรใหม่ สอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาของไทยยังไม่พัฒนาไปถึงไหน ซึ่งอุปสรรคการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมี 2 ประเด็นหลักที่สำคัญ คือ ปัญหาของการขาดความร่วมมือการปฏิบัติงานสร้างหลักสูตรของผู้ที่เกี่ยวข้อง และปัญหาของการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา และสำลี ทองธิว (2545) ได้รายงานอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า ครูขาดพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตลอดจนการขาดทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนามและภาระงานประจำของครูที่มีจำนวนมาก ทำให้ครูไม่สามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร

สภาพปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการนำไปใช้ ซึ่งครูวิชาการของกลุ่มโรงเรียนแห่งหนึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า โรงเรียนไม่มีการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น แต่ใช้วิธีการนำหลักสูตรของโรงเรียนอื่นหรือหลักสูตรที่จัดทำโดยสำนักพิมพ์ต่างๆ มาปรับใช้ (ดิษยุทธิ์ บัวจุม, 2556) จากปัญหาข้างต้นสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยกรวิจัย เพราะการวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการที่มีระบบ มีความ

เชื่อถือได้โดยอาศัยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ที่เป็นคำตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่ให้ความสำคัญสูงสุดในการเตรียมนิสิตนักศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการแสวงหาความรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเข้ามาในการศึกษาในรูปแบบของวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ จากความสำคัญของการวิจัยดังกล่าว ทำให้มีผู้ให้ความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งหากจะนำผลการวิจัยไปพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ เนื่องมาจากงานวิจัยที่ทำในเรื่องหรือปัญหาเดียวกัน อาจให้ผลวิจัยที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการรวบรวมงานวิจัย นำมาเรียบเรียงและสรุปเนื้อหาให้มีความสอดคล้องจนกันเกิดเป็นความรู้ใหม่ จะทำให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า การสังเคราะห์งานวิจัย เป็นการนำผลงานวิจัยหลายเล่มที่มีการวิจัยในเรื่องหรือปัญหาเดียวกัน มาวิเคราะห์อย่างมีระบบและสรุปให้ได้คำตอบของเรื่องหรือปัญหานั้นๆ อย่างชัดเจน (วรารภรณ์ บวรศิริ และสุมิตรา อังวัฒนกุล, 2541)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจค้นคว้าและรวบรวมวิทยานิพนธ์จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยหรือ ThaiLIS-Thai library integrated system หรือ TDC-Thai Digital Collection เป็นโครงการพัฒนาเครือข่ายระบบห้องสมุดในประเทศไทย มีเป้าหมายเพื่อให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มซึ่งเป็นเอกสารฉบับเต็มของ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยที่มารวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยจึงทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มี

ความน่าเชื่อถือ ทันสมัยและมีความหลากหลายของสาขาวิชาจากทั่วประเทศ เพื่อการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของประภัสสร สาระนาถ (2552) ที่สรุปไว้ว่าในการใช้ฐานข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์หรือรายงานของนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาพบว่า ฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทยหรือ ThaiLIS เป็นฐานข้อมูลที่มีการใช้งานมากที่สุด เพราะมีความสะดวกในการค้นหาข้อมูล ประหยัดเวลา เนื้อหาของข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ มีข้อมูลที่หลากหลายสาขาวิชาและมีความทันสมัยอีกด้วย

สำหรับงานวิจัยทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในช่วงปี พุทธศักราช 2544 จนถึงปัจจุบัน และในปีพุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้สถานศึกษาเริ่มใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จนมาถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้มีการกำหนดให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรเป็นของตนเอง โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ หรือที่เรียกกันว่าหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่าวิทยานิพนธ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจำนวนมากและมีการทำการวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่มีการวิจัยท่านใดทำการสังเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อจะได้ทราบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นในรูปแบบใดบ้างโดยจะทำการ

สังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทยระหว่างปีพุทธศักราช 2544 จนถึงปัจจุบัน

วิธีการวิจัย

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทยที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทยที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน ในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย จำนวน 36 สถาบันที่สืบค้นในฐานข้อมูลโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยราชภัฏ

กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จากการสืบค้นบนฐานข้อมูลออนไลน์จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดแห่งประเทศไทย (ThaiLis) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2. เป็นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระหว่างปีพุทธศักราช 2544 ถึงปัจจุบัน

3. เป็นวิทยานิพนธ์ที่สามารถสืบค้นฉบับสมบูรณ์ (Full text) ได้

2. การสืบค้นและการคัดเลือกรายงานวิจัยเพื่อนำมาสังเคราะห์

1. สืบค้นโดยใช้คำว่า หลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น บนฐานข้อมูลออนไลน์ในโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ของสำนักงานคณะกรรมการการ

อุดมศึกษา พบข้อมูลวิทยานิพนธ์จำนวน 176 เล่ม จาก 36 สถาบันที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน

2. สืบค้นจากบทคัดย่อและตัวเล่มฉบับจริงของวิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลออนไลน์ของห้องสมุดในแต่ละสถาบัน

3. สำนักรวจเนื้อหาในวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณสมบัติว่าเข้าเกณฑ์ในการคัดเลือกตามแบบคัดเลือกรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อให้ได้งานวิจัยที่ตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบบันทึกคุณลักษณะวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบเครื่องมือในความครอบคลุมของประเด็นเนื้อหาและการใช้ภาษาาก่อนนำไปใช้จริง จากนั้นผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือดังกล่าวในการรวบรวมข้อมูล เพราะงานวิจัยในครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย และสังเคราะห์งานวิจัย

4. วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมงานวิจัยด้วยตนเอง พร้อมกับการบันทึกรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการดาวน์โหลดวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ (Full text) จากฐานข้อมูลออนไลน์

2. ผู้วิจัยทำการอ่านวิจัยตลอดทั้งเล่มให้ละเอียดในทุกส่วนของงานวิจัย

3. บันทึกข้อมูลของงานวิจัยลงแบบบันทึกคุณลักษณะวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. นำข้อมูลจากแบบบันทึกคุณลักษณะ
วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
มาทำการศึกษาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการ
ดังนี้

1. การสังเคราะห์งานวิจัย แบ่งออกเป็น 2
ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 การสังเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัย
จะใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีใช้
สถิติเชิงบรรยาย จากการแจกแจงความถี่และ
การหาค่าร้อยละ ได้แก่ สถาบันที่ผลิตงานวิจัย
คณะที่ผลิตงานวิจัย สาขาวิชาที่นิสิตเรียน เพศ
ปีที่พิมพ์เผยแพร่ วัตถุประสงค์ ระดับชั้น สังกัด
สถานศึกษา เนื้อหาที่ทำการวิจัย ลักษณะของ
งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้
ได้ข้อสรุปในประเด็นที่สามารถทำการสังเคราะห์ได้

1.2 การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ ผู้วิจัย
จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายเพื่อ
สรุปผลการวิจัยตามเนื้อหาสาระทางการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1) ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่น (Input)

- 1.1) องค์ประกอบพื้นฐานของหลักสูตร
ท้องถิ่น
- 1.2) เนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่น
- 1.3) ข้อมูลพื้นฐาน
- 1.4) บุคลากร
- 1.5) อาคารสถานที่
- 1.6) สื่อวัสดุอุปกรณ์
- 1.7) แหล่งการเรียนรู้

2) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
(Process)

- 2.1) การปรับหลักสูตร
- 2.2) การสร้างหลักสูตร
- 2.3) การใช้หลักสูตร
- 2.4) การประเมินหลักสูตร

3) ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
(Output)

- 3.1) รูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น
- 3.2) ลักษณะเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น
- 3.3) กิจกรรมการเรียนการสอน
- 3.4) สื่อประกอบการเรียนรู้และวัสดุ
หลักสูตร
- 3.5) แหล่งการเรียนรู้ประกอบการ
เรียนการสอน
- 3.6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สำหรับการบรรยายเพื่อสรุปผลการวิจัย 3
ด้านนั้น จะใช้การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะที่มี
ความแตกต่างกันด้วยการบรรยายเนื้อหาผลการ
วิจัยต่าง ๆ และสรุปประเด็นที่เป็นสาระสำคัญใน
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน

6. สถิติที่ใช้การวิจัย

ใช้ค่าร้อยละวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของ
งานวิจัย โดยใช้สูตร

$$P = \frac{n \times 100}{N}$$

P แทน ค่าร้อยละ

n แทน จำนวนวิทยานิพนธ์ในแต่ละรายการ

N แทน จำนวนวิทยานิพนธ์ที่นำมาวิเคราะห์
ทั้งหมด

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะขอสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวิทยานิพนธ์

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของวิทยานิพนธ์

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่า สถาบันที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด คือ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ เป็นคณะที่ผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งอยู่ในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ส่วนใหญ่ทำการวิจัยในระดับปริญญาโท และเป็นเพศหญิง นอกจากนี้ ปีที่พิมพ์เผยแพร่ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด คือ พ.ศ. 2546 งานวิจัยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับหรือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยทำการปรับหรือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่ ภูมิภาคที่ใช้ในการวิจัยหรือใช้หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำการวิจัยในชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลความถี่/ร้อยละ และค่าเฉลี่ย/การวัดการกระจาย มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตาราง และความเรียง

ตอนที่ 2 ผลการสังเคราะห์ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย

1. ปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Input)

ลักษณะปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Input) เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งานวิจัยส่วนใหญ่มีรายละเอียดต่อไปนี้

หลักสูตร งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าผู้วิจัยจะจัดทำหลักสูตรด้วยตนเองร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นประกอบไปด้วยข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ชื่อหลักสูตร ระดับชั้น โรงเรียน สังกัดของโรงเรียน วิทยาลัยฯ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่นสามารถจัดประเภทเนื้อหาได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ด้านของการเกษตร 2) การทำอาหาร คาว-หวาน และ 3) หัตถกรรม

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากประเด็นต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลของท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและครอบครัว ข้อมูลของโรงเรียนและข้อมูลของหลักสูตรแกนกลาง

ด้านบุคลากร งานวิจัยส่วนใหญ่จะพบข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการสร้างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

นอกจากนี้ยังพบข้อมูลเกี่ยวกับอาคารสถานที่ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

สื่อวัสดุอุปกรณ์ ในการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะเป็นผู้จัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทั้งยังมีเอกสารเพิ่มเติมที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ใบความรู้ ใบงานและแบบฝึกหัด

แหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นแหล่งที่ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้นได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่จัดหรือสร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Process)

ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Process) จากการอ่านงานวิจัยทั้งหมดสามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ การปรับหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร

2.1 รูปแบบที่ทำการปรับเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว

1) การจัดทำหรือปรับเนื้อหาสาระ ส่วนใหญ่คณะทำงานจะทำการปรับรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางแล้วนำเนื้อหาในท้องถิ่นผนวกเข้าไป โดยการเชิญบุคลากรมาร่วมดำเนินการปรับเนื้อหาสาระ ส่วนใหญ่เนื้อหาสาระในท้องถิ่นที่นำมาปรับเป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาในท้องถิ่น บุคคลสำคัญในท้องถิ่น เป็นต้น

2) การจัดทำหรือปรับกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่คณะทำงานจะทำการปรับกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีกิจกรรมที่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่พบในงานวิจัย ได้แก่ การเชิญวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายในบางคาบเรียน การให้ผู้เรียนได้ไปสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น ให้ผู้เรียนออกไปทัศนศึกษาออกโรงเรียนตามแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและเน้นทักษะกระบวนการในการปฏิบัติอีกด้วย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม มีการใช้วัสดุหลักสูตรประกอบการจัดการเรียนรู้ได้แก่ ใบงาน ใบความรู้ แบบฝึกหัด

3) การจัดทำหรือปรับสื่อหรือเอกสารการเรียนการสอน ส่วนใหญ่คณะทำงานจะทำการศึกษา รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น แล้วนำมาวิเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน มีการสำรวจประเภทของสื่อและเอกสารการเรียนการสอนในโรงเรียน วิเคราะห์ความต้องการในการใช้สื่อและเอกสารการเรียนการสอนของครูผู้สอนและผู้เรียน และปรับปรุงสื่อที่มีอยู่โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น โดยการใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์จากครูผู้สอน ผู้เรียน

สื่อหรือเอกสารการเรียนการสอนที่พบประกอบไปด้วย ใบงาน ใบความรู้ แบบฝึกหัด แผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป หนังสืออ่านประกอบ ฯลฯ ซึ่งสื่อและเอกสารการเรียนการสอนที่จัดทำขึ้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นหรือเนื้อหาท้องถิ่น ใช้งบประมาณน้อย มีการเลือกใช้สื่อที่ร่วมสมัยวัสดุหาได้ง่ายภายในท้องถิ่นเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2.2 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่

1) การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่

ข้อมูลของท้องถิ่น ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและครอบครัว ข้อมูลของโรงเรียนและข้อมูลหลักสูตรแกนกลาง

2) การร่างหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์ การกำหนดเนื้อหาสาระ การกำหนดเกณฑ์การวัดและการประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร

3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญจะทำการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรจากเอกสารหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้

2.3 การใช้หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1) การบริหารการใช้หลักสูตร ได้แก่ การประชาสัมพันธ์การใช้ การจัดครูเข้าสอน มีอยู่ 2 ลักษณะได้แก่ (1) ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้สอนด้วยตนเอง และ (2) ผู้วิจัยมอบหมายให้ครูในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรเป็นผู้สอน ในการสอนบางคาบที่มีการจัดเรียนการสอนหรือกิจกรรมที่มีเนื้อหาเฉพาะ จะมีการเชิญวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมในเนื้อหานั้น

การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร ผู้วิจัยทำหน้าที่ใช้หลักสูตรด้วยตนเองหรือผู้วิจัยมอบหมายให้ครูในโรงเรียนใช้หลักสูตร ผู้วิจัยจะจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่สอน การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ผู้วิจัยจะจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง

2) การสอน ผู้ที่ทำหน้าที่สอนคือ ผู้วิจัยหรือครูในโรงเรียนและบางคาบเรียนอาจมีวิทยากรท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนด้วย ในการสอนจะใช้แผนการจัดการเรียนรู้ในการสอนทุกครั้ง โดยแผนการจัดการเรียนรู้จะ

อยู่ในช่วง 1-2 ชั่วโมง การเตรียมความพร้อมก่อนการสอน ส่วนใหญ่ผู้สอนจะให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เป็นแบบปรนัยและอัตนัย แต่ส่วนใหญ่เป็นแบบปรนัย เพื่อตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นในเนื้อหานั้นของผู้เรียน จากนั้นจะเริ่มเข้าสู่ขั้นสอน ซึ่งเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนได้แก่

2.1) ขั้นนำ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจะนำความสนใจในการเข้าสู่เนื้อหา มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกรักอยากเรียนรู้ในเนื้อหานั้น จากการทำงานวิจัยพบ 2 รูปแบบได้แก่ 1) รูปแบบที่มีผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน และ 2) รูปแบบที่มีผู้สอนและนักเรียนร่วมกันนำเข้าสู่บทเรียน

2.2) ขั้นสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นสอนขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหา โดยสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดทักษะโดยการสาธิตแล้วลงมือปฏิบัติ จะสอนเนื้อหาประเภทการประกอบอาชีพในท้องถิ่นแนวคิดและหลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน (2) การสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา จะสอนเนื้อหาประเภทคติ ความคิด ความเชื่อศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

2.3) ขั้นสรุป ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปความรู้ในรูปแบบแผนผังมโนทัศน์ (Mind mapping) ลงบนสมุดบันทึกหรือการทำรายงาน จากนั้นผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นและซักถามหรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน เพื่อให้ได้ข้อสรุปของความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนการสอน

ในการอ่านรายละเอียดของงานวิจัยทำให้พบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ดังนี้

สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะเป็นผู้จัดทำสื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเอง ได้แก่ (1) สื่อวัสดุอุปกรณ์ (2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

วัสดุหลักสูตร ผู้วิจัยจะทำการสร้างวัสดุหลักสูตร จากนั้นผู้สอนจะต้องใช้วัสดุหลักสูตรประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ (1) ใบความรู้ (2) ใบงาน (3) แบบฝึกหัด

นอกจากการใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ และวัสดุหลักสูตรดังที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ในบางคาบเรียนผู้สอนยังมีการใช้แหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนหรือมีการใช้แหล่งการเรียนรู้หลังจากการเรียนการสอน ได้แก่ 1) แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในระหว่างการเรียนการสอน 2) แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้หลังจากการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบได้ในระหว่างการเรียนการสอนซึ่งมีข้อมูลดังนี้

1) แบบสังเกตพฤติกรรม ผู้สอนจะใช้แบบสังเกตพฤติกรรมในการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอน โดยกำหนดประเด็นของพฤติกรรมในแบบสังเกตพฤติกรรมซึ่งเป็นแบบ Check-list บางครั้งใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เพื่อสังเกตว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไรในระหว่างการจัดการเรียนการสอน

2) แบบทดสอบหลังเรียน ส่วนใหญ่ในคาบเรียนสุดท้ายของการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ใช้เวลาในช่วง 30-60 นาที เกณฑ์ที่ใช้ประเมินคือได้ผลการทดสอบร้อยละ 80 ขึ้นไป

3) แบบประเมินผลงานหรือแบบประเมิน

ทักษะการปฏิบัติงาน ผู้สอนจะทำการประเมินผลงานผู้เรียนโดยใช้แบบประเมินผลงานหรือแบบประเมินการฝึกทักษะในการปฏิบัติงาน และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเองและเพื่อนร่วมชั้น จากนั้นผู้สอนจะนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลและแสดงผลการประเมินผลงานไว้ที่ป้ายประชาสัมพันธ์ในชั้นเรียน

ในกรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนจะมีการจัดสอนซ่อมเสริม คือ ผู้เรียนที่มีผลการทดสอบไม่ถึงร้อยละ 80 ผู้สอนจะจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมหรือการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและทำการประเมิน ผลอีกครั้งหรือจะทำการสอนซ่อมเสริมจนกว่าผู้เรียนจะผ่านเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลังจากที่มีการนำหลักสูตรไปใช้สอนแล้ว ผู้สอนจะทำการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยผู้สอนจะทำการบันทึกหลังการสอนทุกครั้ง เพื่อจะได้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข และการสอบถามความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตรของผู้เรียน แล้วนำผลมาวิเคราะห์ทำให้ได้ทราบข้อบกพร่องหรือจุดที่ควรปรับปรุงหากจะมีการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ต่อไป มีการประชุมติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรสำหรับสถานที่ที่ใช้ประชุมคือ หอประชุมโรงเรียน ห้องเรียน และงานวิจัยที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับการนิเทศเลย

ลักษณะของผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นข้อมูลที่ได้หลังจากการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากการที่ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในโรงเรียนและทำการวัดประเมินผลการ

เรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบหลังเรียน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หรือ .05

2) ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตร ผู้วิจัยจะแจกแบบสอบถามและทำการสัมภาษณ์ผู้เรียนหลังจากจัดการเรียนการสอนเสร็จแล้ว จากนั้นนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์และสรุปผล และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปและเรียบเรียง พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนและผู้สอนให้ข้อความคิดเห็นหลังการใช้หลักสูตร ดังนี้

ผู้เรียนได้ให้ข้อมูลว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เข้าใจเกี่ยวกับสภาพของท้องถิ่นด้านต่างๆ มากขึ้น เป็นหลักสูตรที่ดี มีความหลากหลาย สามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดในการประกอบอาชีพได้ และทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังมีความพึงพอใจกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่เนื้อหา กิจกรรม การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์และให้ความคิดเห็นว่า ควรปรับปรุงในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหา ควรมีการเพิ่มเวลาต่อแผนการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น สำหรับงานวิจัยที่มอบหมายให้ครูในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรทำการจัดการเรียนการสอนเอง พบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนให้ข้อความคิดเห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีเอกสารหลักสูตรที่ดี ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนต่อไปได้และหลักสูตรท้องถิ่นควรปรับปรุงในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหา ควรมีการเพิ่มเวลาต่อแผนการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น

2.4 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น มีลักษณะการประเมินที่พบจากการอ่านงานวิจัย

เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1) การประเมินก่อนการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนใช้) ผู้ที่ทำการประเมินก่อนการใช้หลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญในการสอน ผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาในท้องถิ่นอย่างน้อยด้านละ 1 คน ส่วนใหญ่จะประเมินจากเอกสารหลักสูตร

2) การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยจะทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนในการเตรียมก่อนขั้นนำและแบบทดสอบหลังเรียนหลังจากที่จัดการเรียนการสอนเสร็จแล้ว ซึ่งแบบทดสอบมีทั้งแบบปรนัยและอัตนัย ส่วนใหญ่จะใช้แบบทดสอบแบบปรนัย ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบในช่วง 30-60 นาที จากนั้นผู้วิจัยจะทำการตรวจด้วยตนเองและชี้แจงคะแนนให้ผู้เรียนได้ทราบ ทั้งยังมีการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมและแบบวัดทักษะการปฏิบัติงานของผู้เรียนระหว่างทำการเรียนการสอนอีกด้วย

3) การประเมินหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อสำรวจความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรจากผู้เรียน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุปผล ซึ่งผลที่ได้จะนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหากมีการนำไปใช้ในครั้งต่อไป

3. ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (Output)

3.1 รูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น จากการอ่านงานวิจัยพบรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1) รูปแบบที่ทำการปรับเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เนื้อหาสาระในท้องถิ่นที่นำมาปรับเป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาในท้องถิ่น บุคคลสำคัญในท้องถิ่น เป็นต้น

2) รูปแบบที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่ การปรับกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่พบในงานวิจัย ได้แก่ การเชิญวิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายในบางคาบเรียน การให้ผู้เรียนได้ไปสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น ให้ผู้เรียนออกไปทัศนศึกษาออกโรงเรียนตามแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและเน้นทักษะกระบวนการในการปฏิบัติอีกด้วย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม

3.2 ลักษณะเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น
ลักษณะเนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่นสามารถจัดประเภทเนื้อหาได้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) ด้านของการเกษตร (2) การทำอาหาร คาว-หวาน และ (3) หัตถกรรม

3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน

1) การสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดทักษะโดยการสาธิตแล้วลงมือปฏิบัติ สอนเนื้อหาประเภทการประกอบอาชีพในท้องถิ่นแนวคิดและหลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

2) การสอนเนื้อหาที่เน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา สอนเนื้อหาประเภทคติ ความคิด ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

3.4 สื่อประกอบการเรียนรู้และวัสดุหลักสูตร

สื่อประกอบการเรียนรู้ ผู้วิจัยเป็นผู้จัดทำสื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ (1) สื่อวัสดุอุปกรณ์ และ (2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

วัสดุหลักสูตร ผู้วิจัยจะทำการสร้างวัสดุหลักสูตร จากนั้นผู้สอนต้องใช้วัสดุหลักสูตรประกอบการเรียนการสอน ได้แก่ (1) ใบความรู้ (2) ใบงาน และ (3) แบบฝึกหัด

3.5 แหล่งการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอน

1) แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้ในระหว่างการเรียนการสอน ผู้สอนจะชี้แจงและนำผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในแหล่งการเรียนรู้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอน เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ สนามกีฬา โรงอาหาร อาคารเอนกประสงค์ เป็นต้น

2) แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้หลังจากการเรียนการสอน ผู้สอนจะชี้แจงและมอบหมายให้ผู้เรียนไปทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน สวนสาธารณะ ผู้ปกครอง วิทยากรหรือปราชญ์ท้องถิ่น การใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ในการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยจะทำการวัดจากเครื่องมือดังนี้

1) แบบสังเกตพฤติกรรม 2) แบบทดสอบหลังเรียน และ 3) แบบประเมินผลงานหรือแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนจะมีการจัดสอนซ่อมเสริม คือ ผู้เรียนที่มีผลการทดสอบไม่ถึงร้อยละ 80 ผู้สอนจะจัดให้มีการ

สอนซ่อมเสริมหรือการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติและทำการประเมินผลอีกครั้งหรือทำการสอนซ่อมเสริมจนกว่าผู้เรียนจะผ่านเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในตอนต้นที่ 1 และตอนที่ 2 ดังข้อมูลข้างต้นแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่นำมาส่วนใหญ่พิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2546 อาจเป็นเพราะว่าจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 โดยให้เริ่มใช้ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 และจะใช้ในโรงเรียนทั่วไปปีการศึกษา 2548 ซึ่งได้มีการกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการจัดทำสาระท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสภาพความต้องการในท้องถิ่น ในช่วง พ.ศ. 2546 จึงมีการทำงานวิจัยอย่างแพร่หลายในช่วงดังกล่าว

งานวิจัยที่รวบรวมและนำมาสังเคราะห์ในครั้งนี้มีทั้งหมด 176 เล่มซึ่งรวบรวมได้จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLis) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีจำนวนมากกว่าที่สืบค้นได้ หากแต่ขาดการรวบรวมอย่างจริงจังและเป็นระบบเหมือนกับองค์กรที่มีชื่อว่า สถาบันวิจัยนโยบายการศึกษาแห่งชาติ หรือ National Institute for Educational Policy

Research (NIER) ซึ่งเป็นหน่วยงานย่อยในกระทรวงศึกษาธิการของประเทศญี่ปุ่น องค์กรนี้จะทำหน้าที่สำรวจและรวบรวมงานวิจัยทางการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นโดยเฉพาะเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปสามารถสืบค้นและใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยการศึกษาได้ ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยได้อย่างครอบคลุม ครบถ้วนและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557)

วิทยานิพนธ์ที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีการทำการวิจัยกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้และการประเมินโดยใช้การทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะมีการสร้างหลักสูตรแล้วนำไปใช้จริง และมีการประเมินหลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่นำไปใช้ตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จึงทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีลักษณะหรือรูปแบบเหมือนการวิจัยกึ่งทดลอง ผู้วิจัยเห็นว่าครูผู้สอนในโรงเรียนอาจนำการวิจัยกึ่งทดลองไปปรับใช้ในการจัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินท์ ชูชม (2552) เกี่ยวกับการวิจัยกึ่งทดลอง เพราะการวิจัยกึ่งทดลองพยายามออกแบบการวิจัยให้เกิดความเที่ยงตรงภายในโดยมีวิธีการสร้าง การควบคุมประเภทต่าง ๆ เพื่อขจัดอิทธิพลของตัวแปรภายนอกต่าง ๆ แบบการวิจัยกึ่งทดลองมีหลายประเภท แบบการวิจัยกึ่งทดลองที่นิยมใช้ได้แก่ การวิจัยที่มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ การวิจัยกึ่งทดลองเป็นแบบการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษาในห้องทดลองหรือในภาคสนาม

หรือในสถานการณ์ในชีวิตจริงที่มีการจัดกระทำกับตัวแปรอิสระแต่ไม่สามารถทำการสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มได้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อาจเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่แล้วตามสภาพธรรมชาติ (intact groups) เช่น นักเรียนในห้องเรียน คนไข้ในโรงพยาบาล และผู้ร่วมโครงการรณรงค์ต่างๆ การวิจัยกึ่งทดลองพัฒนามาเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยที่จะทำการควบคุมการทดลองโดยใช้การสุ่มได้

ผลการวิจัยในด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั้น พบว่างานวิจัยที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีกระบวนการหลักอยู่ 3 กระบวนการ ได้แก่ การสร้างหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร แสดงให้เห็นว่างานวิจัยในช่วงที่ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์นั้นยังมีขั้นตอนหรือกระบวนการหลักในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คงเดิม ไม่ได้เปลี่ยนแปลงขั้นตอนหรือกระบวนการที่แตกต่างจากแนวคิดหลักของนักการศึกษาหรือนักวิชาการที่ได้เสนอไว้แต่อย่างใด อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นกระบวนการหรือรูปแบบที่เป็นระบบ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างมีระบบและแบบแผนเพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความถูกต้องและเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) สงัด อุทรานันท์ (2532) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2533) Taba (1962) Saylor and Alexander (1974) ซึ่งเป็นนักการศึกษาและนักวิชาการที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจนว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะประกอบไปด้วยขั้นตอนหลักที่สำคัญได้แก่ การสร้างหลักสูตร การ

ใช้หลักสูตรและการประเมินหลักสูตร จะทำให้ได้หลักสูตรที่ครบถ้วนสมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำไปใช้

สังกัดของสถานศึกษาที่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากผลการวิจัยจะเห็นว่าส่วนใหญ่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เป็นสังกัดที่ผู้วิจัยทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่าสังกัดอื่น ๆ มีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นค่อนข้างน้อย ผู้วิจัยควรเข้าทำการวิจัยในสังกัดต่างๆ ด้วย จะช่วยให้เห็นบริบทของผลการวิจัยที่หลากหลายจากสถานศึกษาสังกัดต่างๆ และสามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในสถานศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วรวงศ์ณา ผลประเสริฐ (2552) ที่ว่า การวิจัยจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ใหม่ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น อยากราบเหตุผลและปรากฏการณ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบ สิ่งใดที่พอรู้ก็ทำให้รู้และเข้าใจดียิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนวิชาการให้กว้างขวางลึกซึ้ง และยังสามารถนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์หรือใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

งานวิจัยส่วนใหญ่ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ อาจเป็นเพราะว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏมีการกระจายอยู่ในแทบทุกจังหวัดของประเทศไทย ทำให้งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีมากที่สุดและสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน เป็นสาขาวิชาที่มีการผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีเหมาะสมแล้ว เพราะหลักสูตรท้องถิ่นควรเกิด

จากสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนทางด้านหลักสูตรโดยเฉพาะ นอกจากนี้จะพบว่าสาขาวิชาบริหารการศึกษาเป็นสาขาวิชาที่มีการทำงานวิจัยทางด้านนี้รองลงมา แสดงให้เห็นว่าในการบริหารการศึกษาให้ความสนใจในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยส่วนใหญ่ทำการพัฒนาหลักสูตรในระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีในการที่จะปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในท้องถิ่นของตนเองตั้งแต่วัยเด็ก เพราะจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น แต่ในผลการวิจัยพบว่าไม่ค่อยทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงสำคัญของผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะอยู่ในช่วงของการตัดสินใจในการเรียนสายสามัญหรือสายอาชีพ หากมีการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง จะทำให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดความรู้ในการนำไปประกอบอาชีพได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดเก็บงานวิจัยทางการศึกษาของประเทศไทยโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและสะดวกในการศึกษาค้นคว้าและการนำผลการวิจัยมาใช้

บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 ผู้วิจัยซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาควรมีการเสริมสร้างความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.2 ผู้วิจัยซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพได้

2.3 ผู้วิจัยซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาควรทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ครอบคลุม ในสถานศึกษาในแต่ละสังกัด เพื่อจะได้เป็นการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้เรื่องราวใหม่ๆ จะทำให้ได้องค์ความรู้และนำไปปรับใช้ในการจัดการศึกษาต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สถาบันผลิตครูควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ถูกต้องและก่อให้เกิดความยั่งยืนอีกด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นระยะทุกๆ 3-5 ปี เพื่อจะได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่เสมอและสามารถนำไปกำหนดเป็นแนวทางในการทำวิจัยต่อไปได้

3.2 ควรมีการทำการสังเคราะห์รูปแบบ

การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้องและเหมาะสม

3.3 ควรมีการทำการสังเคราะห์เนื้อหาใน

หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลของประเด็นและเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปวางแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ถูกต้องและเหมาะสมได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). รายงานการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ เรื่องการดำเนินงานด้านนโยบายการศึกษาขององค์กรนโยบายการศึกษาระดับชาติในกลุ่มประเทศอาเซียน และอาเซียนบวกสาม. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับกฎหมาย). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: อลิน เพลส.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2545). การพัฒนากระบวนการเตรียมความพร้อมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิษยุทธิ์ บัวจุม. (2556). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างความสนใจและทักษะในอาชีพท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนบ้านพะเนางวิทยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทินกร บัวพูล. (2545). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชางานไม้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม. วารสารครุศาสตร์, 31(1), 74-85.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน: การวิจัยปฏิบัติการของครู. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- ประภัสสร สารระนาค. (2552). รายงานการวิจัย เรื่อง การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- รัตน์ะ บัวสนธ์. (2543). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: หน่วยที่ 5 ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 163-166). สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รุ่งนภา นุตราวาศ. (2555). *ใคร อะไร อย่างไร ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร. วารสารครุศาสตร์, 39(3), 132-139.*
- วรางคณา ผลประเสริฐ. (2552). *การคาดประมาณสาเหตุการตายในประเทศไทย พ.ศ. 2548. วารสารประชากร, 1, 21-35.*
- วรารภรณ์ บวรศิริ และสุมิตรา อังวัฒนกุล. (2541). *รายงานการวิจัย เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการเรียนการสอนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.*
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.*
- สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี ทองอิ้ว. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: กรณีหลักสูตรงานไม้แกะสลักบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารครุศาสตร์, 31(1), 14-31.*
- อรพินท์ ชูชม. (2552). *การวิจัยกึ่งทดลอง. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 15(1), 1-15.*

ภาษาอังกฤษ

- Beauchamp, G. A. (1968). *A curriculum theory*. (2nd ed). Willmette, Illinois: The Kage Press.
- Saylor, J. G., & Alexauder, W. M. (1974). *Planning curriculum for school*. New York: Holt Rinhast and Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and Word.

ผู้เขียน

นายศร พรหมทา นิสิตภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: Torsupchula@gmail.com

อาจารย์ ดร. เพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา อาจารย์ประจำภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: Permkiet.k@chula.ac.th